List 21. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 27. maja 1863.

Gospodarske stvari.

Nauki svilorejcem.

Zopet smo začeli svilne ali židne črviče rediti. Bog daj, da bi naš trud ne bil letos zastonj, — to je, da bi nam bolezen ne pokvarila bogatega pridelka.

Komisija dunajske svilorejne družbe je po mnogih skušnjah razglasila sledeče vodila, po kterih naj se vsak svilorejec ravná, da dobro opravi svoje delo.

Ko priporoča za seme si izbrati le zanesljivo dobre jajčica od zdravih kokonov (mešičkov) ene barve in ene sorte (nikakor pa ne filipopelskega, bolgarskega, velikega in perziškega plemena), svetuje dalje to-le:

1. Svilorejec mora gledati, da ima več murbinega perja, kakor ga za izvaljene črviče potrebuje, sicer mu utegne slabo vreme ali prepičla krma rejo koliko toliko zakasniti; pomanjkanje perja mu pokvari vso zalego.

2. Črviče, ki so se še le tretji dan potem izvalili, ko se je veči del že pred izvalil, vse zavrzi.

3. Črviči ne smejo nikoli stradati; večkrat in po malem jim perja pokladaj; to več izdá, kakor če jim bolj poredkoma pa na kupe pokladaš. Zmeraj imej nekoliko perja že pripravljenega. Nikoli jim ne pokladaj mokrega ali premrzlega.

4. Drevesa, na kterih se perje za črviče nabera, se morajo popolnoma obrati; al vsako drugo ali v dobri zemlji vsako tretje leto jih pusti pri miru. Mladih dreves, ktere nimajo saj 12 do 15 funtov perja, ne oberaj, sicer ti gotovo grejo pod zlo.

5. Hrami, kjer se zapredajo črviči, ne smejo zatuhli, ampak morajo popolnoma brez duha in smradú biti.

6. Mešički (kokoni) se smejo še le čez 8 dni potem, ko se je zadnja gosenca zapredla, z les pobrati. Zastanci naj se pa odločeni kje zapredejo. Kjer so se vsi črviči zapredli, se morajo podnevi vse okna in vrata odpreti, da se vlažnost popolnoma posuší in se črviči hitreje in bolj popolnoma zapredejo.

7. Ko se mešički z les poberó, naj se izberejo brž tisti za seme. Odbere se jih toliko, kolikor se jih misli za domačo potrebo ali za prodaj imeti; toda nikdar se ne smejo za seme, ne za dom, ne za prodaj jemati taki kokoni, ki niso za to. Najbolji za seme so drobni, lepo okroglozadelani in na obeh koncih trdi kokoni. Ko žeplo rumenih ali zelenih kokonov nikoli ne jemlji za seme. Kokoni za seme odbrani morajo čisto ene barve in brez vsega razločka biti; vsako partijo (vsak oddelek) na posebni kraj deni, da metulji izlezejo. Kokonov, ki si jih dobil iz mnogoterih krajev, če ravno so z drugimi enakih barv, nikoli ne mešaj z drugimi.

8. Kokoni, za seme odbrani, ne smejo eden na drugem ležati, ampak le eden zraven druzega, in sicer v tamnem hramu razpoloženi biti, kjer ni prehladno, da se metulji popolnoma izlevijo in izležejo. Od mešičkov še le ta čas metulje vzemi, kadar so se jim perutnice popolnoma razvile, in sicer med 9. in 10. uro dopoldne, popoldne pa med 4. in 5. uro. Čez 6 ur se morajo metulji od oplojenih babic ločiti; za pleme še močni samci se morejo v kakem tamnem jerbasu za drugi dan pridržati. On in ona, ki nista popolnoma dogojena, ali če sta gola, črnopikasta ali rujava, nista za pleme; pomeči jih na stran.

9. Babice, ki imajo jajčica leči, deni na belo, čisto oprano, precej debelo rijuho pavolnato. Poprej jo natanko zvagaj in zapiši na-njo s tinto, koliko tehta, da zveš, koliko jajčica vagajo.

10. Rijuhe z jajčici deni v kak tamen, hladen, suh in zračen hram. Če je rijuha skupaj zložena, se morajo po dvakrat na teden dobro prezračiti. Mesca kimovca (septembra) ali sušca (marca) se jajčica z rijuh, ktere se nekoliko v prestani vodi namočijo, s kakim tumpastim nožem zlahkoma postrgajo. Jajčica se v ravno tej vodi operejo; voda skozi kako gosto sito precedí, jajčica pa v enako hladnem hramu na debelih rijuhah razprostene sušiti denejo. Z vinom jih nikoli ne pêri. Suhe jajčica se obesijo v prostornih žakljih iz redkega platna v tak zračen kraj, kjer ne morejo moli, mravlje, miši, podgane in mačke zraven, in se vsaki teden pretresejo.

H koncu tega poduka komisija opominja svilorejce, da seme ne sme biti poglaviten namen svilorejca, ker ni misliti, da bo cena semena zmiraj tako visoka kakor je pretekle leta bila zavoljo bolezni na Laškem. Poglavitni cilj in konec murbo- in sviloreje je pridelovanje svile (žide); pridelovanje semena je le stransk dobiček, ktero je marsikteremu svilorejcu poslednje leta, ko se je seme tako drago prodajalo, lepe dohodke donašalo. Al to ne more večno trpeti; svila ali žida pa se bo vedno potrebovala, dokler bo svet stal, zato naj vsak svilorejec zraven semena, dokler se dobro plačuje, ne prezira prihodnosti, ki bo le bolj žide potrebovala.

Naša domača poletinska kuga.

Omenili smo že, da letošnja zgodnja vročina je kriva, da sèm ter tjè po Kranjskem, pa menda tudi drugod, goveda cépajo po tisti hudi bolezni, ktera v malo urah živino zvije, in se črm, črni ovčec ali sajovec, metljaj, bolezen na vranci itd. imenuje; živina jesti neha, tresti se začne, težko sope, omahuje, nekteri se enkrat ali dvakrat prikaže črno-krvavo blato iz ritnika, pa je po nji. Bolezen je tako hitra, da je pomoč večidel prekasna. Hitro pušati na ušesih in pod repom, pa veliko spustiti krví, — z mrzlo vodo pa poli-

vati kakih 5 minut po celem životu, potem pa brž dobro drgniti s slamo tudi po celem životu in za tem jo odeti s kocom: so prve zdravila. Brž potem naj se ji iz začetka vsake četrt ali pol ure noter daje košenilovca (košenilnega salmiakovca*), ki se v Ljubljani v apoteki Ramovi (blizo rotovža) dobí unča po 20 krajc. nov. dn. Ravná se pa s tem košenilovcom, ki mora v flaški zmiraj z zamaškom dobro zadelan biti, da se ne izduší, tako-le: Navadno žlico tega košenilovca naj se vlije v bokal hladne vode, dobro pomeša, in potem od te vode živini daje vsake četrt ali poli ure po dva pitna kozarca, majhni živini (teletom, drobnici) pa le en kozarec (glaž). Kakor smo rekli, naj se uni in tej iz začetka vsake četrt ali poli ure (kakor je bolezen huda) kakih 6krat vlije te vode noter, ali pa, če je vlivanje težavno, naj se ta košenilna voda z reženo moko zmeša in kakor žganje povžiti dá.

Tudi je prav, ako se košenilovca daje še zdravi živini v takem kraji, kjer ta bolezen razsaja; toda zdravi živini se daje imenovane košenilove vode le 3krat na dan en kozarec.

Skušnje so potrdile to zdravilo, kadar koli le bolezen ni celó morivna.

Od goveje kuge na dalje.

Tudi naznanila preteklega tedna so vesele. Goveja kuga se ne razširja dalje in je v nekterih vaséh že popolnoma potihnila. Vendar veljajo vsi ukazi zastran obrambe njene. Le v Dolenji vasi senožeškega kantona prijema zlasti ovce ta kuga, ki se je zatepla v eno celo čedo. Med 150 glavami je dozdaj zbolelo 102; 41 jih je poginilo, 7 se jih je pobilo, 24 jih je prebolelo, 30 jih je še v bolnišnici. C. k. vlada naša pričakuje od c. k. ministerstva odgovora: kako je z odškodovanjem pobitih kužnih ovác? V ministerskih predpisih od leta 1859 še nič ne stojí o tem, ker takrat še ni bilo znano, da ta kuga napada tudi ovce.

Natoroznanske stvari.

Nekaj o luni.

Spisal Ogrinc Viljem.

V. Mrknenje.

(Dalje.)

b) Lunino mrknenje.

§. 43. Lunino mrknenje zamore sploh le takrat nastati, kader je luna v „šipu“, ker je luna takrat dalje od solnca kakor zemlja, in le takrat more zemlja vreči „tamno senco“ na luno. Le take pa se imenujejo lunine mrknenja, kadar je luna otamnena po „tamni senci“; le te pridejo v astronomični koledar, kajti mrknenja po „pôlo-senci“ zemlje ne vidimo s prostimi očmí (na luni).

Celotno je, kader zadene zemljina tamna senca celo luno; delotna, kader jo zemeljna senca le v neki obširnosti; kroglotne ne more biti, ker je premernik zemljine sence v navadni dalji lune od zemlje veliko veči od luninega premernika. — Navadno trpijo lunina mrknenja 4 ure; 2 uri rajtamo na celotno, prvo in zadnjo pa na delotno mrknenje.

§. 44. Zemeljna senca je na luni vselej viditi okrogla, in že zdavnej se je iz tega sodilo, da je zemlja okrogla. Luna je viditi v senci najprvo rujava, in lunine proge zginejo, to je, ne dajo se nam viditi. V ti rujavi barvi pa lahko razločimo rudečkasto svitlobo. Kolikor bolj se razširja senca na luni, tolikor bolj se spreminja rujava barva v rudečkasto, in proge, ktere so poprej zginile, se zopet pokažejo. Kader je solnce od zemlje gledé lune popolnoma pokrito, takrat se razširja rudečica čez celo luno; vse proge, še tako majhne, so viditi v sjajni rudečkasti svitlobi. V sredi sence je polna noč, ki nam zakrije natančneji pogled.

Ko se pokaže na vzhodnji strani prvi solnčni žarek (kako lep pozor!), vidijo se vse prikazni narobe, to je, najprvo zgine rudečica, slednjič še le rujava barva.

§. 45. Tako-le se prične, trpí in končuje lunino mrknenje. Vendar pa imajo skoraj vsakikrat okolišine velik upljiv. Pri nekterem mrknenji je nam cela luna nevidljiva (tako leta 1816 mesca junija).

Tudi rudečica je po okolišinah razna, ker je lastnost zemljiškega ozračja vselej drugačna; tako je rudečica pri jasnem nebu celó lepa, se pa pri oblačnih dnevih tako spreminja, da postane bolj temna.

VI. Otamnine lunine.

§. 46. Najprvo vprašamo: ktero mrknenje (otamnenje) bi mogli opazovati na strani lune k nam obrnjeni? Mislimo se tedaj na luni.

Pôlo-senca lune ne more zemlje tako otamniti, da bi otamnenje na luni mogli opazovati; tamna senca pa ima premalo obširnosti, da bi bila vidljiva (na luni). Zemeljnih mrknenj, to je, mrknenj, ktere bi nastale pri otamnenji solnca po luni na zemlji v tem pomenu, toraj nima luna.

Toliko navadniši pa je solnčno mrknenje, to je, zakritje solnca po zemlji gledé lune. Kajti:

1) kader imamo mi na zemlji celotno lunino mrknenje, ima cela k nam obrnjena stran lune celotno solnčno mrknenje, ki trpí več ur;

2) kader imamo mi delotno lunino mrknenje, takrat imajo osenčeni kraji lune celotno solnčno mrknenje neosenčeni (to je, od tamne zemeljne sence ne zadeti) pa delotno;

3) samo delotno solnčno mrknenje nastane za celo lunino polkroglo, al le za nektere kraje večkrat, kader le pôlo-senca zemlje dospe na luno.

Zemljine mrknenje je le malokdaj in bilo bi viditi iz lune le nezdatno. To se zgodí (je viditi) le takrat, kader ima kteri naših krajev celotno solnčno mrknenje.

§. 47. Kar se tiče časa, v kterem se sploh ponavljajo mrknenja v gotovem redu, nimamo nič pravilnega. Vsako mrknenje se mora po računih najti; pri solnčnem mrknenji moramo to prikazen najti celó posebej za vsaki kraj. Vendar smemo reči, da se mrknenja po kakih 19 letih v tistem redu ponavljajo. Vendar taka sodba je le povrhna.

Tudi po natančnem risanji moremo najti čas, velikost itd. solnčnega in luninega mrknenja.

§. 48. Otamnenje solnca po luni, in po zemlji ni vselej enake obširnosti. Da bi našli obširnost (velikost) mrknenja po pravilni meri, delimo si premernik lune ali solnca v 12 enako velikih del, ktere imenujemo — „pavce“ (Zolle). Kolikor teh pavcev je pokritih v srednjem času mrknenja, take obširnosti je mrknenje.

Kader je pokritih 6 pavcev (solnca) je lunina meja (ali rob) ravno v sredi solnca itd.

§. 49. Letos imamo 2 solnčne in 2 lunine mrknenji, vendar hočemo tù omeniti le v naših krajih vidljive.

---

*) Tudi vsak drug apotekar ali zdravnik, ki ima apoteko, si košenilovec tako-le lahko napravi: 1 funt salmijakovca (Salmiakgeist, liquor amon. caust.) se zmeša z 1 lotom v prah zmlete košenile; 24 ur naj ta zmes v zaprti flaški stojí, potem pa filtrira. Unča (dva lota) veljá 20 nov. krajc.

Solnčno mrknenje 17. maja je bilo vidljivo v Evropi, nekterih krajih severne Afrike, Amerike in Azije; pričelo se je na zemlji sploh ob 3. u. 47. m. popoldne srednjega časa za Ljubljano, nekterih 125 milj daleč od otokov Sandwich (izgovarjaj Senduič) proti severo-juterni strani *); in končalo se je ob 8. u. 12 m. s. c. z. Lj. zvečer kakih 37 milj daleč od Pariza **) proti južno-zahodnji strani. Celotno mrknenje to ni bilo; največo obširnost je doseglo blizo reke „Lena“ in blizo primorja severnega morja ***), kjer je bilo pokritih $11^7/_{10}$ pavcev solnca (ob 5. u. 59. m. s. c. z. Lj.). V Dražđanah je pokritih bilo $4^5/_8$, v Berolinu $4^2/_3$, v Petrogradu $7^1/_2$, v Kraljevcu 6, v Parizu 3 in na Dunaji $4^1/_2$ (v Ljubljani skoraj 4) pavcev. (Začetek za Lj.: ob 6. u. 36 m. zvečer, solnce je zašlo zakrito).

Lunino mrknenje bo 1. in 2. junija vidljivo v Evropi, Afriki, deloma v Azii in Ameriki. Zvečer ob 10. u. 27 m. s. c. z. Lj. se začne, in končuje 2. junija zjutraj ob 1. u. 48. m. s. c. z. Lj. Celotno mrknenje trpí od 11. u. 34. do 12. u. 40. m. tistega časa.

Poučne stvari.

Pogovori pod lipo.

Soseskine kase na kmetih.

Janez. Zopet druga nesreča žuga naši vasi. Kovalu je te dni čvetero krav za kugo poginilo.

Miha. Bog nas obvari še te nesreče! Vsi smo berači potem.

Jaka. Brez živine ni moči gospodariti. Al odkod dnarja dobiti? Grabež ga sicer posodi —

Juri. Se vé da ga posodi, če mu od goldinarja 2 krajcarja na teden obresti (činža) plačaš ali pa mu zato 3 dni tlako delaš, ker ima zemlje veliko.

Miha. Večkrat sem si mislil: nikar naj ne plačajmo odrtniku. Tožiti nas ne more. Vesel naj bo, da ga mi ne tožimo.

Janez. Kdo pa Ti bo drugo pot posodil, če zopet dnarja potrebuješ? Pol vasí bi bilo pred dvema letoma lakote (glada) konec vzelo, ko je bila letina tako slaba, ako bi nam ne bil Grabež posodil za seme in kruh, se vé, da nas je strašno stisnil, pa kaj smo hotli! Še davkov bi ne bili mogli plačati brez njega.

Miha. Veliko naših sosedov mu je še dolžnih in marsikak kos zemlje mu je zastavljene, ki mu ga dolžniki zastonj obdeljujejo. In vendar nam bo mogel spet on iz zadrege pomagati, kadar bomo cerkev zidali. Božja veža je prvo in najpotrebniše poslopje v soseski; brez nje ne moremo več biti. Delali bomo že; al dnarja nam je treba za kamnje, opeko (cegel), lés, apno itd., pa tudi rokodelce moramo plačati.

Jakob. Vse to je res. Al Bog ne daj, da ti hiša in hlev pogorí! sicer se še naših otrok otroci ne bojo izkopali iz dolgov.

Juri. Nekdaj je bilo vendar dosti bolje, ko smo še tlako in desetino imeli. Grajščina nam je dala žita, lesa in marsikaj druzega, pa tudi dnarja, če je treba bilo, ker smo bili njeni podložni in smo ji tlako delali. Zdaj pa moramo Grabežu tlačani biti ali pa mu delati, da odrtniku plačamo obresti.

Miha. Sam Bog nas obrani tlake! Ljubše mi je vendar še, da me Grabež odera pri posojilu, kakor da sem tlačan grajščini. Tega pa že ne! Slaba letina, povodinj, goveja kuga, ogenj, ni vsaki dan, — tlaka pa je bila leto za letom gotova.

Janez. To je res; al nesreča ostane vsikdar nesreča, če tudi manja.

Solmašter. Možje! Dovolite tudi meni besedo. Lepo ste začeli svoj pogovor, še skor bolje kakor v marsikterem deželnem ali državnem zboru; ostanimo pri tem lepem redu; pustimo, kar je bilo in ni več, pa pogovorimo se raje: kako bi se dalo pridnim in poštenim gospodarjem pomagati, kadar so v dnarni stiski, da ne pridejo odrtnikom v roke, o kterih so že ranjki naš fajmošter Vertovec peli:

Ovna postriže, pomolze, odêre do belih kostí,
Muzek poliže, — posrka do zadnjega kančeka krí.

Jakob. Da! ostanimo pri svoji reči! Kaj tedaj, gospod šolmašter, Vi mislite o tem, kako bi si môgli pomagati?

Šolmašter. Povejte mi, oče Jaka, najpoprej: koliko ste nekdaj tlake delali grajščini?

Jaka. Zemljak (cel gruntar) po tri, polovičar (polgruntar) po dva, masličar (četrtgruntar) po en dan vsaki teden; kajžarji in gostači dvanajst dni leto in dan.

Šolmašter. Rekli ste že, da vas je grajščina podpirala, ker ste ji tlako delali. Kaj, ko bi zdaj, namesti da Grabežu tlako delate, jo sami sebi delali, da si tako sami sebi pomagate?

Janez. Kako nek gospod šolmašter, mislite to? Meni vaša beseda ni dosti jasna.

Šolmašter. Naj Vam razložim bolj natanko. Tako-le mislim: Vsak soseščan lahko 12 dni leto in dan dela. Kaj, ko bi se iz te dníne ali tega zaslužka (tabrha) naredila sososkina ali občinska kasa, iz ktere bi potem vi sosedje, kader dnarja potrebujete, kaj na pósodo dobili proti temu, da v malih obrokih ali brištih dolg poplačujete in za obresti (činž) od vsakega goldinarja le pol novega krajcarja na mesec dni plačate? Naša vas šteje 200 soseščanov, to storí 2400 delavnih dni leto in dan; ako se dnína (zaslužek na dan) šteje le za 30 krajc., bi soseskina kasa že prvo leto imela 720 gold. V malo letih ste rešeni vseh odrtnikov. (Vsi sosedje debelo gledajo učenika, pa nekako veselje jim igrá v očéh.) Al možje, opravilo me kliče drugam; v nedeljo se spet snidemo tukaj, pa bomo govorili naprej. Z Bogom!

Sosedje. Hencajte! ni nam neumnega kvasil. Bomo vidili, kaj bo nadalje povedal. (Dal. prih.)

Slovstvo jugoslavensko.

Uspomena na Sloveniju. Spisao Anton Kos, pravnik kr. akademije u Zagrebu. — Pod tem naslovom je ravnokar na svetlo prišla brošurica, v kteri rodoljubni, čitateljem našega lista dobro znani pisatelj popisuje marsiktero dogodbo, ki jo je lansko leto potovaje po slovenskem Štajerji in Kranjskem doživel. Vidi se iz cele knjižice, da Slovana z dušo in telesom zanimuje posebno le to, kar se tiče narodnega življeja; vtiske svojega srca popisuje z živo besedo, ki je resna ali šaljiva, kakor nanaša situacija, ktero popisuje. Svesti smo si, da zanimive knjižice noben čitatelj ne bo brez zadovoljnosti z rok položil. Cena ji je le 25 kr. nov. dn. —g—

Nov časnik.

Na Dunaji je mesca aprila začel izhajati nemšk časnik, kteremu je naloga v prosti besedi, prav po domače (populär) pisati take reči, ktere pospešujejo omiko in blagor ljudstva. Ta časnik izhaja v zvezkih 1. in 16. dan vsakega mesca in se imenuje: „*Für Stadt und Land.* Gewidmet der Bildung und Wohlfahrt des Volkes. Populäres politisches Journal, re-

*) $231^1/_2{}^0$ vzhodnje daljave od otoka Ferro in 33^0 severne širokosti.
**) $19^1/_2{}^0$ dalj. in $47^1/_4{}^0$ s. šir.
***) $144^1/_3{}^0$ v. dalj. in $69^1/_3{}^0$ s. šir.

digirt und herausgegeben von Dr. H. Chiolich.“ Cena mu je po pošti za en mesec 50 krajc., za dva mesca 1 gold., za četrt leta 1 gld. 50 kr., za pol leta 3 gld., za celo leto 6 gold. Naročnina se franko pošilja pod naslovom: „An die Redaktion der Zeitschrift für Stadt und Land“ in Wien, Mariahilf, Getreidemarkt Nr. 5.

Imamo v rokah 3 zvezke, ktere moremo pohvaliti, da spolnujejo to, kar naslov čitatelju obeta; zato priporočamo list vsem takim, ki umejo jezik nemški. Našim Slovencem pa bomo včasih prinesli kak članek poslovenjen, ki se ujema z nalogo „Novično“. Tako smo začeli že danes z enim pod naslovom: „Soseskine kase na kmetih.“ — Ker pa je naše ljudí groza brati take nemške liste, ki nimajo za Slovane dobre besede in se morebiti bojé, da tudi ta časnik ne bi imel take namere, jim povemo, da gosp. dr. Chiolich (Čiolič) je Hrvat, ki v predgovoru svojem o tej zadevi govorí tako-le: „Zum Schlusse noch ein Wort über die Sprache! Wir bekennen uns nicht zu dem Glauben jener Menschen, die aus Oesterreich einen Missionär deutscher Bildung machen und desshalb alle anderen Volksstämme germanisiren wollen. Wir wissen sehr gut, dass ein Deutscher, der ein französisches oder englisches Werk liest, nicht desshalb ein Franzose oder Engländer wird, und eben so gut wissen wir, dass auch der Ungar oder Slave durch das Studium eines Kant, Fichte oder Hegel, durch die Kenntniss der Gedichte Schillers oder Göthes auch nicht ein Deutscher wird; aber noch besser wissen wir, dass, je grösserer Zwang gegen das National-Gefühl, gegen die Mutter-Sprache ausgeübt wird, desto geringer die beabsichtigte Wirkung, desto energischer der Widerstand gegen den Zwang, desto kräftiger das National-Gefühl, welches endlich in Hass zwischen Nationen ausartet, die im Geiste wahrer Humanität friedlich neben einander leben könnten und sollten. Wenn wir bei dieser Ueberzeugung eine Zeitschrift, welche der Bildung aller Völker Oesterreichs gewidmet ist, dennoch in deutscher Sprache schreiben, sind wir von jeder Propaganda des Deutschthums weit entfernt; bei der Sprachenmenge in Oesterreich mussten wir aber, um nicht dem Zwecke des Unternehmens durch Vertheuerung entgegen zu wirken, eben nur eine Sprache wählen, welcher wenigstens in jedem Orte ein Mensch mächtig ist, dessen Bildung und gesellige Stellung ihn zugleich in der Regel befähigt, der Träger unserer Gedanken und Absichten im Volke zu werden.“

Ozir po domačii.

Cerknica in njena okolica.

Popisal Andrej Likar.

(Dalje.)

Spomina vredne v Cerknici so tudi rake (Wasserleitungen), ki previdvajo železnocestno postajo na Rakeku s potrebno vodo. Iz cerkniškega potoka je najpoprej voda izpeljana v velik zidan vodnjak, kjer se voda, prelivaje se skozi pesek in drobno kamnje, po več predalih nesnage očisti. Potem se izliva v železne pod zemljo peljane cevi in teče sama pol ure delječ do Brodeca. Tukaj jo vzdiguje soparna mašina po nalašč sezidanem stolpu 12 sežnjev visoko, tako, da jo potem lastna teža, s ktero tišči po stolpu nazaj, žene vkreber proti Rakeku do najvišega mesta, kjer se zbira v veliko obokano in z zemljo pokrito vodno hrambo. Iz te hrambe pa teče voda po cevih sama navzdol proti Rakeku na kolodvor, kjer služi hlaponom, vsem kolodvorcem, vsemu Rakeku, ker je izpeljana s kolodvora v vaški vodnjak, in izpeljejo je še grozno veliko s posebnim vlakom na kolodvor v Postojno.

Poddružnice cerkniške fare.

Cerkniška fara šteje brez Minišije 3300 duš in ima 9 poddružnic.

Dve, sv. Roka in sv. Janeza Krstnika, ste pri Cerknici. Prva, na severnem koncu, in druga na južnem v polji na pokopališču. Obe ste grozno zanemarjene in zdihujete po boljših časih, pa jih ne boste še tako kmalo pričakale, ker farno cerkev dostojno za toliko faro popraviti — in še v gotiškem slogu (vsaka drugačna poprava, če še tako lepa, je le skaza) — bi potrebovalo veliko pomoči in radodarnosti. Tudi pokopališče, ako izvzameš rako gosp. Obrezove rodovine in dva druga kamnita spominka, je revno in res žalostno.

Tretja poddružnica sv. Lovrenca je v Dolenji vasi. Ta vas je pičel četrtljej ure od Cerknice proti jugozapadu, dolga je četrtljej ure in šteje 101 hiš, ki stojé na desnem in levem bregu ob cerkniškem potoku. Ustno sporočilo pravi, da je stala nekdaj ta vas bolj tjè proti Javorniku na hribčku, ki mu je še zdaj ime Tržišče, pa razdjana po sovražnikih se je preselila bliže Cerknice, kjer zdaj stojí. Ima 3 žage, dva malna in 1 opečnico. Izvrstna v cerkvi je podoba sv. Lovrenca, malana na platno od res umetne roke in vredna, da se pogleda.

Četrta poddružnica je sv. Volbenka v Zevšu. Ta vas je pol ure od Cerknice proti zapadu in šteje 15 hiš. Na prijaznem oblem hribčku, zraven nje pa stojí velika prostorna cerkev posvečena sv. Volbenku. Zidal jo je že večkrat hvalno omenjeni Gregor Črvič v podobi križa na tem prijaznem hribčku, ki ga Valvazor „Rosenbüchel“ — „Cvetličnik“ imenuje. Bila je ta cerkev nekdaj romarska. Imenitna shoda sta bila tukaj vsako leto velikonočni in binkoštni torek, kamor so prihajali pobožni od vseh straní, tudi od daljnih krajev, iskat tukaj dušne in telesne pomoči. Valvazor omenja tudi čudežev, ki so se tukaj godili in zastran kterih so bile preiskave in obravnave med Dunajem in Rimom. Prav bi bilo, namesti da se vodijo farmani zlasti binkoštni torek v procesii vèn iz fare, naj bi se rajše tukaj spet ponovila nekdanja Božja pot, kar bi koristilo tudi cerkvi sami, ker majhna soseska je ne more v dobrem stanu ohraniti, in tako razpada, kar so predniki lepega postavili. Ne izmišljujmo si toliko novih rečí, marveč skrbimo, da ohranimo stare, hvalevredne v dobrem stanu, in da opuščene, pa koristne zopet oživljamo. V tej cerkvi je posebno lepa podoba sv. Jožefa na stranskem oltarji, malana na platno. — Ne dalječ od tukaj, nazaj proti Cerknici — v Brodecu je stala nekdaj cerkev sv. Jakoba, ki so jo pa ob cesar Jožefovem času do tal podrli in še kamnje v zemlji ni imelo mirú, ampak izruvali so ga delavci pred 4 leti in ga porabili za novo ondi peljano cesto.

Peta poddružnica je že sprva omenjena sv. Urha na Rakeku.

Šesta poddružnica je sv. Petra na Jezeru. Ta vas je pičle pol ure od Cerknice proti jezeru in šteje 44 hiš. Ob veliki povodnji zapodí jezero tukajšne prebivavce v nadstropja pod streho, ali pa morajo bežati pred njim v Cerknico. Tukaj prebiva vrli možak, Gregor Kebe. Že velik se je še le začel učiti, brati in pisati in s svojo bistro glavo jo je pritiral tako deleč, da je pohvalno dopisaval po domače gosposkam in je spisal tudi marsikteri sostavek našim ljubim „Novicam“.

Sedma poddružnica je sv. Vida v Martnjaku. Ta vas stojí ob cesti, ki pelje od Cerknice proti Ložu in je bila 10. avgusta 1861 zvečer ob 6. pogorela, česar ne bo tako hitro pozabila. Šteje kakih 45 hiš. Cerkvica

ima 4 zvoničke, dva lastna, dva pa iz podrte cerkve sv. Elija, ki je stala nižej pod vasjo blizo jezera. V sredi med Cerknico in Martnjakom je bila tudi nekdaj cerkev sv. Magdalene pod sedanjo novo cesto v Uševku. Studenec, ondi izvirajoči, se še zdaj imenuje tudenec sv. Magdalene.

Proti severovzhodu, na levi strani potoka v hribih pod Slivnico ste še dve poddružnici. Prva je na Brezji sv. Jurja, prijazna cerkvica pol ure od Cerknice pri vasi, ki šteje 8 hiš. Druga je pa še bolj v hribih eno uro od Brezja, namreč: sv. Frančiška Podslivnico. K tej se štejejo 3 vasí: Otanica, pri Mahnetih in Podslivnico. Vse štejejo kakih 24 hiš. Vès ta kraj je reven in dolgočasen. Namest toraj, da bi se tjè gori trudila in potila, pojdiva rajše še Minišijo pogledat.

Minišija.

Iz Cerknice pelje nad desnim bregom potoka nova ravna cesta proti severovzhodu na Minišijo. Minišija se imenuje ekspozitura v Begnjah, z vasmi Begnje, Sevšček, Topol, Bezuljak, Dobec in Kožljek in šteje kakih 1100 duš z lastno poddružnico v vsaki vasi. Pravi se pa temu kraju Minišija in njegovim prebivavcom Miniševci zato, ker so bili ti podložni nekdanjih mnihov v Bistri in so hodili na tlako na Loško mnihom orat, sejat, žet, kosit itd. Ali so bili vsigdar zvesti podložni svojim gospodom, ne vem, to pa sem slišal, da se še zdaj kaže kraj na Minišii, kjer so bili hudobneži drevo pripognili, iz maščevanja privezali za peté k vrhu memogredočega mniha in izpustili potem vrh po koncu, da je revež visel med nebom in zemljo. Psiček, ki ga je spremljal, to viditi, jo vlije v Bistro, cvili, tuli, laja in vabi mnihe za seboj. Mnihi, ko vidijo psička brez gospoda, slutijo nevarnost, gredó za njim, pridejo do drevesa, pod kterim psiček obstojí in se kviško ozira, tako, da so vendar še smrti oteli svojega že pojemajočega tovarša. — Ker je zemlja precej nerodovitna na Minišii, pečajo se ljudje jako z lesno kupčijo in imajo kakih 7 žag, ki jim pomagajo gojzde trebiti in delati pusti Kras. Al kadar bo sekira rjavela pod klopjo in bo gospodar z družino, namest v gojzd iti, mógel domá za pečjo ždéti *), kaj bo pa potem?

Prva vas na Minišii se imenuje Begnje in je tri četrtljeje ure od Cerknice. Pravijo, da nekdanji naselniki te vasí so se bili vmaknili sovražniku in pribežali v te kraje, od tod tedaj imé vasí Begnje in nje prebivavci Begunci. Pred vasjo stojí ekspoziturna cerkev sv. Jerneja, ki je bila nekdaj z močnim taborjem in z več stolpmi okovarjena proti turškim napadom. Cerkev je prav lepo oskrbljena, ima lepo zvonenje, lepe 3 oltarje, nov križev pot in nove orglje. Zraven cerkve je nova šola in zraven te duhovščina. Naprej je precej velika vas, ki šteje več prav prijaznih hiš. Nekaj jih je tudi pod cerkvijo ob vodi pri Malnih.

Na desno ob potu proti sv. Vidu četrtljej ure deleč je vas Sevšček s cerkvijo sv. Križa, naprej Topol s cerkvijo sv. Tomaža. Na levo od Begenj $^1/_4$ ure stojí Bezuljak s premožno cerkvijo Matere Božje, naprej Dobel s cerkvijo sv. Lenarda in na vrhu je Kožljek s cerkvijo sv. Ane. Vès ta kraj se imenuje tedaj Minišija. Pred malo leti bi bili Miniševci radi, da bi bila njih ekspozitura povišana v faro, ker je vès kraj že nekako po natori odločen od Cerknice in imajo že zdaj lastnega duhovna, lastno šolo, lastnega učenika, ki vse sami vzdržujejo in v Cerknici nimajo druzega kakor poroke, vradne pisanja in tožbe, kar bi pa tako dobro vse lahko opravljal domači duhoven. — Po tem kratkem in povrhnem ogledu po Minišii vrniva se, dragi prijatel, nazaj v Cerknico in poglejva po okolici, kako se ljudje tukaj živé? (Dal. prih.)

*) ždeti = vegetiren. Beseda navadna okoli Cerknice. Pis.

Lepoznansko polje.

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

Okoli srede mesca julija vzdignila se je vsa vojska francozka v strašnem dežji iz Vilne proti Vitepsku. Napoleon nameraval si je osvojiti Moskvo, „srce ruskega carstva“, in kratko malo se mu še sanjalo ni, da imajo Rusi v naravnem svojem položaji in podnebji silnega zaveznika, kteremu se on pri vsi svoji mogočnosti ustaviti ne bo mogel. In vendar bilo je tako. Ceste bile so povsod v slabem stanu, kar je že samo na sebi znatno oviralo zavezo vojskinih krdel. — K temu bilo je tudi silno težavno, v pusti neprijateljski zemlji preskrbeti si potrebne hrane za toliko vojsko, ktera je mogla tako stradati, da je mnogo vojakov onemoglo po bolnišnicah. Tadanja zapovednika ruske vojske Baulay de Tolly in Bagration, po rodu ptujca, nista hotla se spustiti v boj z Napoleonom, ter sta ga vabila vedno dalje in dalje v puste pokrajine. Poleg Smolenska sprimejo se prvi pot sovražne vojske, in to bilo je dne 12. avgusta 1812; — akoravno pa ste se obe stranki skoraj od zora do mraka krvavo teple, ni se vendar natanko vedilo, ktera stranka je zmagala. Smolensk je pri ti priliki skoraj vès pogorel, ruska vojska pa potegnila se je nazaj proti Moskvi.

Po prvem tem boji bil je pod šotor Napoleonov vojskini zbor sklican. Večina skušenih francozkih generalov svetovala je pri ti priliki Napoleonu, naj se ogne daljnega vojskovanja; al on — mož silne trme -- odločil je ravno nasprotno ter ostal pri svojem prvotnem namenu, da hoče si osvojiti Moskvo in prisiliti ruskega cara Aleksandra, da ga prosi mirú in sicer pod pogodbami, ktere mu bo on predpisal. Vsled tega sklepa prestopijo Francozi reko Dnieper.

V ruski vojski in narodu pričela se je zdaj glasiti občna nezadovoljnost zastran mečkalosti zgoraj imenovanih ptujih vojskovodjev. Car Aleksander toraj, da bi vstregel vojski in ohrabril celi narod, izvoli v dober čas sebi in celi carevini svoji slavnoznanega Kutusov-a kot višega zapovednika cele ruske vojske. Kutusov bil je človek umen, dober vojnik, obče ljubljen ter Rus z dušo in telesom. Brž ko vojskino nadpoveljstvo sprejme, spremeni se zdajci dosedanji boj ruske vojske v boj narodni. Povsod, kamorkoli so prišli Francozi, umaknili so se pred njimi prebivavci. Spraznile so se cele mesta, vasí, gradovi, požigavši in pokončavši pred odhodom vse, karkoli bi bilo moglo neprijateljem tudi v najmanjšo korist biti.

Kutusovu je bilo posebno veliko mar za to, da bi si Francozi ne prisvojili stare svete Moskve; zato ustavi se z vojsko svojo poleg Borodina ter sklene tù poskusiti bojno srečo svojo. — In boj res se uname dne 7. septembra, boj krvav in strašan, kakor ga novejša povestnica skoraj ne pomni. Strašno gromenje topov, rožljanje pušek, rujovenje ranjenih vojnikov in kónj; med to hrabreči glasi zapovednikov ene in druge straní: „Vpered za m noj“ in „en avent“ — vse to razlegalo se je s strahovitim bobnenjem krog in krog, med tem ko so skoz gosto meglo smodnikovega dima, ki je zavijala in pokrivala bojno poljano, vihrale zastave ruske in francozke enako jadram razbitih bark, ktere zdaj in zdaj pogoltniti pretijo divji in silni valovi razsrdenega morja. — Stari še zdaj živijoči vojaki pripovedujejo, da

se je poleg Borodina zemlja pod njimi tresla in da se je solnce zakrilo med bojem za oblake, ter je bilo viditi enako rudeče-krvavi krogli. Tak je bil boj poleg Borodina! — Pa vojskina sreča prisodila je bila zmago Francozom, akoravno jih je to skopo stalo, kajti temà vojakov njihovih je mrtvih obležalo na bojnem polji.

V bitki poleg Borodina skazal se je junaško najbolj francozki maršal Ney, ki je od cara svojega zato tudi dobil naslov: „knez moskovski“. Razun Ney-a odlikovalo se jih je ta dan tudi mnogo drugih, kterih imena poznati morebiti ne mika ravno častitih bravcov in bravek.

Ljubo pa jim bo gotovo, ako jih pripeljemo zopet v bližavo Ivanovo in povemo, da tudi naš Ivan Kuljanič si je ta dan prislužil lep, al krvavo zaslužen venec nezvenljivega lavora.

Čujmo kaj več o tem. Ivan je namreč na levem krilu vojske, potem ko je bil kapitan njegov kmali ubit, brž v pričetku boja prevzel poveljništvo svoje baterije, s ktero je v odločivnem času z največjo hladnokrvnostjo eno najbližnih in najnevarniših ruskih baterij demontiral (raztolkel). Al to še ni bilo vse; — ko se je kmalo zatem neki oddelek ruskega konjištva zagnal z naskokom na tri zadnje, od drugih nekoliko oddaljene baterije francozke, med kterimi je bila tudi Ivanova, je edino Ivanovo junaštvo baterije te rešila in sovražnika odgnala. S sabljo v roki namreč je pričakal Ivan Ruse .... Konj bil je v tem trenutku pod njim ustreljen, al on skoči urno na noge, popade v hipu — akoravno že ranjen — ujzde konja padšega nekega ruskega oficirja, zajaha ga in plane, hrabreč svoje topničarje, na novo na neprijatle ter jih srečno v beg zapodí. — Maršal Ney ni bil dalječ od tod z lastnimi očmí priča tega junaštva, zato je posled boja v svojem raportu med najpogumnišimi junaki, ki so se odlikovali pod njegovim poveljstvom, slavno imenoval lajtnanta Ivana Kuljaniča. Koj drugi dan je v zapovedi, ki jo je car izdal svoji vojski, bil med ostalimi hrabrimi tudi Kuljanič imenovan vitez reda častne legije ter ob enem bil povikšan na čast kapitana.

Ivanu zaigra srce in očí mu zabliskajo se ognja radosti, ko mu donese ordonanca-oficir maršala Ney-a patent kapitana in zasluženi red v šotor, v kterem je med ostalimi bolan ležal vsled rane, ki mu jo je vbrisala po glavi ruska sablja. Rana ta sicer ni bila smrtna, al vendar spopadla ga je bila huda ranska vročnica, in bledel je, da stojijo poleg njega jokajoče: mati in Ivanka, ovijajoče mu rano, Blagajč pa da radostno prevračal je v rokah svojih križec častne legije.

Zdrava narava Ivanova dala mu je kmalo toliko ozdraviti, da mogel je slediti francozki vojski na poti proti Moskovi, v ktero mesto je prišlo brez upora dne 14. septembra neizrekljivo opijanjena od videsne slave. — Al pred sejmom ni vriskati. Tudi radost francozka spreobrnila se je naglo v žalost, revo in težavo, ker je namreč vsled ukaza cesarskega namestnika Rostopčina Moskva na vseh straneh sožgana bila. Strašni požar, podpiran od hudega vetra, v malem času spreobrnil je skoraj celo veliko mesto v prah in pepél. Celó stanovanje ruskih carov — stari Kremelj, v kterem je hotel Napoleon zimovati, postal je pri ti priliki žrtva neusmiljenega plamena. Vredno je, da navodimo tukaj prelepe besede neumrlega ruskega pesnika Puškina, ki jih je pel o tem požaru, kakor sledí:

„Naprasno ždal Napoleon
Poslědnim sčastem upoennoj,
Moskvi koléno preklonennoj
S ključami staroga Kremlja:
Nět, ne pošla Moskva moja
K nemu s povinnoj golovoju.
Ne prazdnik, ne priemnij dar,
Ona gotovila požar
Neterpělivomu geroju.
Otselě v dumu progružen,
Gljaděl na groznij plamen on.“ —

Resnične zares in važne besede! — besede, ki ob enem častite bravce tudi osvedočiti morejo, da, kakor ruski pisatelj K. Polevoj prav veli: „i ruski jazik sposoben k viraženju tonskih mislej.“

O priliki požara Moskve poginilo je sila francozkih vojakov. Neslušajoči namreč častnikov svojih siloma so tiščali v goreče hiše, da bi tam ropali, — al mnogo jih je zatekla pri tem nečastnem poslu žalostna smrt. — Iz vsega dosedanjega vidilo se je, da namera Rusov je bila pokončati Francoze na vsaki mogoči način. To bi bil previditi mogel tudi Napoleon; al on ni hotel, ampak ostal je, — slepo bojni sreči upajoč — posled strašnega požara še celih 34 dni v Moskvi, nadjaje se, da prosil ga bo car ruski mirú. To obotavljanje Napoleonovo pa je bilo čisto po željah in mislih zapovednika ruske vojske, ki ni nič srčnejše želel, ko to, da bi Francozi ostali tako dolgo na Ruskem, dokler da nastopi ojstra zima. In to je tudi bilo; kajti še le mesca oktobra se jela je odmikati zopet francozka vojska nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz slov. Štajarja 18. maja. — Danes sem vprvič vidil na presajenem trsu dva grojzda cvesti, tedaj za dva dni prej kot lani. Kavernk, grojzdja, se sicer še precej vidi; al visoko se nastavlja, kakor leta 1860, za 5., 6., malokdaj za 3. ali 4. peresom, toraj menda ne bo veliko in posebno dobrega, da ne rečem kaj izvrstnega vina pričakati. To pa je kupcem iz zgornjega Štajarja všeč, ki pravijo: „Dos war guet, sister saufen sich so insere Lait z Toud.“ — Sadja bo malo v radgonski okolici, le sliv se nekoliko vidi, tem več pa ga bo v slovenjih Goricah. Hrošči (kebri) so nam veliko škode ne le na drevji, temuč tudi po vinogradih učinili. Polje lepo kaže. Očitno zahvalo zasluži gospod Schenkl Lukavski, zgor Ljutomera, ki je v občnem kmetijskem zboru v Gradcu pretečenega mesca opomnil: „naj bi se saj nekoliko tudi po slovensko v „Wochenblatt-u“ tiskalo in nezmožnim nemščine priložnost dala umeti, kar dobivajo družniki slovenski.“ Toda gospodje, ki ne vidijo gojzda izpred same hoste, so pravično željo z navadnimi puhljimi ugovori spodbili. Gospodje, ki niso, kakor je naš slavni poslanec gospod Herman resnično rekel v deželnem zboru, ne enega časnika, s tem manj eno slovensko knjigo prečitali, vendar vse bolje umejo! V lastno kazen so pa sami spoznali, da tudi trdi Nemci ne razumejo vsega „Wochenblatt-a“ zavolj visoke pisave; trdemu Slovencu pa bi le igrača mogla biti! Sic coecus coecum ducit.

Kuharov.

Iz Notranjskega 24. maja. M. Kako silna potreba je, da bi naše častite c. k. gosposke dopisovale županom v domačem jeziku, sem se prepričal o sedanji goveji kugi. Pri županu Vr. županije, kjer je pred malimi dnevi troje goved poginilo za kugo, sem vidil velik šop uradniških naznanil in zaukazov zavoljo varstva pred kugo, pa vse — v nemški besedi. K sreči je vendar majhne pol ure pota od župana duhoven gospod, kteremu mora vsako naznanilo prebirat nositi, če hoče zvediti, kaj mu gosposka naročuje; če bi tega ne bilo, bi mogel župan pol drugo uro hodá v Šentvid po strmih in celó nevarnih stezah pete brusiti, da bi človeka dobil, ki bi mu razložil, kaj stojí v pismu, in tako bi znale 3 ali 4 ure preteči, da bi županija ali vas vedila, kaj ji gosposka zaukazuje. In vendar je v kužnih časih včasi že pol ure preveč zamude. Omenjeni župan pa zná slovenski dobro brati, tedaj bi bilo vse v prvem

hipu in brez potov opravljeno, če bi dobival v domačem jeziku pisma iz kancelije. Naj bi gospodje to prevdarili in saj o tako važnih zadevah, kakor so sedanje ob kugi, pošiljali županom, ki ne umejo nemški, slovenske pisma. Kadar pridejo k nam na kmete, nam dopovedujejo vse po domače in s tem kažejo, da znajo slovenski, zakaj nam ne pišejo tudi tako, da bi pisma brž razumeli? — Tù ne gré le za prazne národne sanjarije, ampak za djanske potrebe, ki so očitne kot beli dan.

Iz Kranja 20. maja. X Pretečeno nedeljo smo imeli v naši čitavnici besedo. Čeravno letni čas za take shode in veselice ni posebno pripraven, ker bi se pač skoraj vsak raje v hladnem večeru pod milim nebom sprehajal, kakor pa v soparni sobi potil, se je vendar pri veselici toliko udov in gostov sešlo, da so bile precej prostorne sobe pretesne. Znamenito in pomina vredno je, da smo se v ravno tistem poslopji in morebiti tudi v tisti sobi sešli in se zdaj začasno shajamo, kjer so nekdaj kranjski vojvodi prebivali. Prav veseli večer smo imeli. Vsa častitljiva družba mestjanov in gostov, gospá in gospodičin je bila kot ena blaga družina. Prijazno pomenkovanje v mili domači besedi, lepo petje naših že dobro izurjenih pevcov, mična deklamacija neke gospodične, tombola itd., vse se je v tako lepem redu vrstilo in družino kratkočasilo, da se je gotovo vsak zadovoljen povrnil na dom. Radost pričujočih je pa še posebno povzdignilo veselo naznanilo, da je slavnoznani podpornik Slovanov, preč. škof Josip Strossmajer blagovolil sprejeti in uslišati prošnjo, da ga smemo kot častnega uda naši čitavnici vpisati. Lastnoročnemu preprijaznemu dopisu je bilo v podporo čitavnici priloženih 50 gold. Navdušeni slava- in živioklici so doneli preblagemu, toliko rodoljubnemu gospodu, ki naj ga Bog ohrani in blagoslovi še mnogo mnogo let! — Prihodnji mesec se bo čitavnica preselila v lepo, prostorno stanovanje, v kterem je zdaj kazina. Da bi se potrebna oprava s klavirjem, biljarjem, mizami, stoli itd. omisliti mogla, se je pretečeni teden v izrednem občnem zboru sklenilo 100 brezobrestnih delnic po 5 gld. izdati, kterih se bode potem vsaki mesec kolikor bo le mogoče spet izplačevalo. Nadjamo se, da se bodo delnice brez posebne težave oddale in da bo vsak družbenik domači priljubljeni napravi po svoji moči rad pomagal, ker se je marsikaj že kupilo in plačalo in naš vse hvale vredni odbor, posebno dnarničar, tako dobro gospodari, da že zdaj imamo čez 300 gold. gotovine. Gotovo po vsem tem je, da se bo vse dobro in čedno vredilo in izpeljalo in da naša čitavnica tudi v unanji obliki ne bode za svojimi sestrami zaostala in se kmalo trdno vkoreninila, ne kakor šibka cvetlica, ampak kakor čvrsto krepko drevó, in to tolikanj bolj, ker se število udov vedno množi in med vsemi družbeniki lepa edinost vlada, pa tudi nasprotniki, ako so pravični in pametni, spoznati morajo, da so čitavnice, ljudstvu primerno vredjene, koristne in priljudne naprave brez vseh, bodi si komur koli sovražnih ali celó nevarnih naklepov in namenov, tako, da se je v resnici čuditi, da v nekterih krajih se na pr. uradniki vedno še, če ne neprijetnih nasledkov, saj zamere bojijo, ako pristopijo h postavno dovoljeni in pošteni čitavnici. — Omeniti imamo še drugo za naše mesto posebno važno in veselo novico, da pričakujemo izpisanja mnogih Schiffrerjevih štipendij, ki bojo lepa pomoč naši šolski mladini, ker se je dotični kapital narastel že na 78.000 gold. Nadjamo se, da bo iz Dunaja kmali prišlo potrjenje tega, kar se je lepo osnovalo v Ljubljani. Kadar bo ta stvar gotova, bodemo več povedali o tem. — Naj bi se pač tudi naš mestni odbor oživil in bolj živo gibati začel, marsikaj potrebnega in koristnega ne samo sklenil, ampak tudi pričel in dognal. Pa od tega morebiti drugo pot kaj več.*) Z Bogom!

Iz Ljubljane. Že se kaže, da deputacija naša ni celó brez vspeha na Dunaji bila; prišel je namreč od c. k. ministerstva dnarstva ukaz vsem davkovskim gosposkam, naj na drobno izkažejo vse na prodaj djane posestva od leta 1859, to je, od tistega časa, ko se je začela vojskina doklada davkov.

— „Danica“ je v poslednjem listu pisala to-le: „Slišati je, da je nedavno ministerstvo samo poslalo do tukajšnega gimnazijskega vodstva slovensko zemljopisje za prvi gimnazijalni razred v pregled in potrjenje. Znamenje je to, da ima ministerstvo dobro voljo. Enako je upati, da bote vodstvo in deželna vlada tako pravično in času vse skozi primerno napredovanje podpirale. Ker ni dvomiti, da bode slovenska liturgika, že lani dodelana, do časa natisnjena in prihodnje leto v drugi razred vpeljana, smemo toraj upati, da se bode vprihodnje razun kršanskega nauka in razun slovenščine še kteri drugi nauk slovenski razlagal. Zlasti bi radi, da bi se klasiki, latinski in grški, ne nemčili samo, ampak tudi slovenili po šolah. Ako se ne motimo, je slovensko štatistiko že zdavnej ministerstvo priporočilo za šole gimnazijske; — ali se pa tudi kje razlaga po domače? — doslej ni bilo sluha.“

— *(Pobérki iz različnih časnikov in bukev.)* Dopisnik M. v „Tagespošti“ očita kmetijski družbi, da je deželnemu zboru priporočila postavo za čas, kdaj naj se mah (morast) požiga, ker se Mahovčanje ne ravnajo po nji in so požigali letos mah mesca sušca in malega travna, — pa očita tudi magistratu, ki ima nad požiganjem čuvati, da ga ni zabranil. Vès spis kaže, da dopisnik od vsega — nič ne vé, in da ga je le posebna srbečica gnala, da je črhnil o „terri incogniti.“ Kmetijska družba ni nič nasvetovala; predlog v deželnem zboru je izviral od vrednika „Novic“ kot deželnega poslanca, kterega so nekteri njegovi volivci iz okolice ljubljanske prosili, naj sproži potrebno postavo v zboru; mestni magistrat nima celega mahú v svojih rokah, ampak tudi kantonska gospóska okolice ljubljanske in pa vrhniška. Sicer pa bi dopisnik saj tudi to vediti mogel, da imamo celó 10 božjih zapoved, zoper ktere ljudje grešijo vsaki dan; kaj nek bi zato bolje bilo, da bi teh zapoved ne bilo? Čmu tedaj „Missachtung vor einem constitutionellen Gesetz“ vtikati v prestopke, ki se godijo po celem svetu! — V ravno tistem dopisu se huduje M., da je deželni odbor zavoljo zidanja v bolnišnici nekoliko bolnikov preložil v redut, kjer je tudi mestna šola, ter misli, da bi se bilo lahko kako drugo poslopje dobilo za bolnišnico. Škoda, da filantrop M. ni deželni odbornik, da bi bil on najdel, kar odbor ni najti mogel, čeravno je iskal; al še bolj je škoda, da dopisnik M. ni dnaren mož, da bi deželni kasi daroval kakih 2000 gold., da bi bil začasni bolnišnici kdo svojo hišo izpraznil. Da se bolnišnica in šola ne ujemate ravno, to tudi odbor sam dobro vé; al nevarnosti ni nobene in bilo je že tudi prejšne leta tako, ker — sila kola lomi. — „Laibacher Zeitung“ je nedavnej povedala, da pri neki hiši na Gorenjem Brdu na Gorenskem se že od nekdaj „pri šurku“ pravi, in da ta priimek nikogar domačega ne žali. Pred več časom pa se skregata sin tehiše, ki je čevljar, in pa neki krajač (žnidar), in ta unemu reče, „da se mu ne pravi samo „šurk“, ampak da je res tudi „šurk“. To razkači „šurkovega“ fanta tako, da ga nekega dne s polenom pričaka in po glavi tako mahne, da čevljar umrje čez 2 dni. Ubijavca je sodnija že zaprla. — Da je čevljar krajača ubil, tega

*) Prosimo! Vred.

ne dvomimo nikakor; al da sta kmečki fant in kmečki krajač se sprla zavoljo „šurka“ v nemškem pomenu, to je nekaka čudna povedka, ker „šurk“ v slovenskem pomenu je vse kaj druzega (Küchenschabe), in kakor dopisnik sam pravi, je „starodaven priimek, kteri nikogar domačih „šurkov“ ne žali“. Mikavno bi bilo iz Gorenjega Brda celo istorico natanko zvediti, kako da je starodavni nedolžni slovenski „šurk“ se prekrstil v nemškega zabavljivega „šurka“. — Nedavnej je neki Gretschnigg v Beljaku izdal brošuro „Polit. Scholien“, v kteri prežvekuje vse to, kar smo o Slovencih in Slovanih poslednje leta v vseh tistih časnikih brali, kterih princip je črtiti národnost slovansko. „Naprej“ je to brošuro djal na kritično rešeto in dokazal „vrednost“ njeno; nam se gnjusi ponavljati, kar smo že stokrat rekli. Že sama kolosalna naslovica, ki tej brošuri na čêlu stojí s temi besedami: „Keine Freiheit ist möglich, so lange es Nationalitäten gibt“ jo — dosti sodi.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Veliko hrupa je pretekli teden delala po časnikih novica, da so cesar slovó dali vojaškemu ministru in da za vojaštvo vprihodnje ne bo več ministra, ker cesar sami so viši vojskini gospodar. Vladni časnik „Gen. Corr.“ pravi, da to ni res in da vse ostane, kar o tem ces. diplom. od 20. okt. 1860 veléva. Tudi ni res, pravi, da je erdeljski dvorni kancelar slovó dobil; le v toplice gré zavoljo bolehnosti. — Uganjati so začeli časniki tudi, kdo bo vprihodnje predsednik, kdo prvi in in drugi podpredsednik državnega zbora, in ali bo še tista večina kraljevala v zboru, ki je v peslednjem zboru zvonec nosila. — Namesti umrlega c. k. višega komornika, kteremu so podvržene nektere ces. znanstvene naprave, dvorni gledišči itd., imenujejo časniki 3 može, med kterimi tudi Njih ekscenlencijo grofa Antona Auersperga, kterega so pa tudi že za ministra nauka imenovali. — Mesca decembra dobimo zopet nove marke in nove zavitke (koverte) za pisma, in to je zdaj že vtretje od leta 1850, ko smo prvikrat pisne marke dobili. Nove marke po 5 kr. bojo rudeče, po 10 kr. višnjeve, po 15 kr. rujave s ces. orlom v sredi namesti glave cesarjeve. Čmu te nove marke, ne vemo; toliko pa je gotovo, da s 1. decembrom nimajo sedanje nobene veljave več; tedaj naj se podviza kmali po vseh svetih, da spečá stare, kdor si jih je morebiti omislil kaj več. — V glavni skupščini županije zagrebške je bilo sklenjeno, de se Njih Veličanstvu pokloni zahvalnica za to, da je potrdilo akademijo jugoslovensko, pa sklenjeno je bilo tudi, da se zahvalnica izroči tudi slavnemu začetniku te akademije, škofu Strossmajer-u za sluge njegove brez konca in kraja; papeževemu poročniku na Dunaji pa naj se pové, koliko si je zasluge pridobil preuzv. škof za kršanstvo, ker jugoslovenska akademija bode gotovo mnogo pripomogla k prosveti kršanstva v Turčii in bo razgnala tmine mahomedanske; vrh tega naj se sv. oče tudi prosijo, da bi v spominek akademii blagovolili dati kak starinsk slovansk dnar ali kako tako važno knjigo, ker je gotovo, da so franački kralji prisegali na slovanske evangelije. — Dunajski časnik „Sonntagszeitung“ pripoveduje, da tudi Rumuni na Hrvaškem so prosili, da bi se jim dovolil kongres kakor Rumuncem v Erdelii, in da upajo, da se jim bo dovolil. „Glasonoša“ pravi, da je to lahko mogoče, ker Rumuni na Hrvaškem štejejo samo tri duše, in po starem latinskem pregovoru: „tres faciunt collegium“, to je, „trije so za društvo dosti“, bi bila ta trojica zadostna za ta klasični kongres. — Iz Ogerskega in Banata se piše 20. dne t. m., da je strašna suša zamorila večidel poljá in pašnikov; v nekterih krajih je požgala polje tako, da so ozimino podorali in turšico vsejali ali pa polje z živino popasli, da jo rešijo lakote. Dopisnik iz Novih Beč v „Kaufm. H.“ pripoveduje 20. t. m., da je turšica ravnokar kalila; al če ne bo dežja kmali, bo šla pod zlo. (Binkoštni dež je menda povsod veliko pomagal). — Tržačanje bojo kakor se kaže, zdaj vendar župana dobili, ker prvih dveh izvoljenih (Conti in Baseggio) cesar niso potrdili; izvoljen je zdaj z 29 glasovi med 52 dr. Porenta, c. k. deželne sodnije svetovavec, o kterem se sliši, da bode potrjen. — V českih listih se mnogo govorí o nekem razporu glavarjev národne stranke, — da „Narod. listy“ in „Hlas“ nista več orgán Palackov in Riegerjev, ampak da „Pozor“ izrazuje nju mnenje, — da se je národna stranka razcepila med stranko plemstva in duhovstva in pa stranko ljudstva, — da eni so za Rusa, drugi za Poljake itd. Težko je reči, kaj je v tem pravo in koliko je resnice; kazal nam bo najbolje prihodnji državni zbor, ali se smejo centralistični časniki tega razpora res toliko veseliti, kakor veselja poskakujejo že zdaj. — Na Pruskem je razpor med zbornico poslancov in ministerstvom čedalje huje. Ministerstvo je kralja o poslednjih dogodbah napečno podučilo; kralj je potem zbornici poslal svarilno pismo, v kterem poslance opominja, naj ne kratijo ministrom ustavnih pravic. Na to je odgovorila zbornica kralju, naj slovó dá ministrom, ki nimajo zaupanja dežele, ki podkopujejo ustavo, s to pa moč in blagor države itd. Kaj bo kralj storil, se še ne vé; pravijo, da se misli celó odpovedati kraljestvu. — Na Poljskem še zmiraj trpí boj, ki se je pred 4 mesci začel, in kakor se kaže iz časnikov francozkih in angležkih, se utegne vneti velika vojska med rusovsko in francozko vlado, ktero Angleži podpihujejo. Res je sicer prizadevanje avstrijanske, francozke in angležke vlade, da bi Rusi in Poljaki začasno mir sklenili in bi potem vladarski zbor te homatije poravnal; al rusovska vlada tega nikakor noče; Napoleona pa mika vojska, da bi ž njo pregnal nezadovoljnost domačo, ktera čedalje bolj glavo povzdiguje. Avstrijanska vlada prevdarno postopa in se noče na vrat na nos z Francozi in Angleži vred v vojsko spustiti, ker se ne vé, kako deleč bi utegnil taki plamen seči.

Listnica vredništva. Gosp. dr. M. J. Š: „Novice“ smo naročili za toplice Vaše, o kterih kakor o prijaznem sprejemu nam je prijatel naš gosp. dr. T. marsikaj veselega pripovedoval. Hvala Vam tudi za knjižico Vašo, v kteri tako lepo popisujete po vsi pravici sloveče dobrnske toplice (Neuhaus). Želeti je le še, da bi tudi v slovenskem jeziku prišla ta knjižica na dan in bi mogli tudi Slovenci bolj na drobno zvediti zdravilno moč dobrnskih toplic; saj je bilo, kakor v zgodovinskih črticah na strani 8. pravite, že leta 1608 „Töplitz“ ali „Teplitz“ njih edino ime; to ime pa je slovensko „toplice“ (od tôplo, Warmquelle) in Matija Gačnik, po kterem se je, kakor na str. 9. pravite, začela nova dôba za „Neuhaus“, bil je tudi Slovenec. V celjski okolici imate vrlih pisateljev slovenskih, ki Vam bojo radi skazali to ljubav, da Vam prestavijo nemško knjižico tudi v slovensko besedo. — Gosp. * „Učilni načrt, za nedeljske itd.“ natisnemo kmali. Al opazke Vaše o zasled „spisateljev“ nikakor ne razumemo, kam sega, ker „nagovorjeni od v. strani“ in pa opazka una se ne ujema prav.

Kursi na Dunaji 26. maja.

5 % metaliki 76 fl. 20 kr.	Ažijo srebra 10 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 80 kr.	Cekini 5 fl. 30 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.